

Kapya môᶇ atu ba Pol hato hadêᶇ Timoti Abô môᶇ

Pol hato kapya êntêk hadêᶇ Timoti. Timoti ma anyô Listla te (Ap 16:1). Lambô ma anyô Glik te ma talêbô ma avi Islael. Pol lo Silas bôk i enaᶇ Wapômbêᶇ anêᶇ Abô Mavi evenᶇ ma ewa Timoti haviᶇ (Ap 16:1-4). Vêᶇ ma Pol hi hamô Epesus hatôm sondabêᶇ lô ba hanaᶇ Wapômbêᶇ anêᶇ Abô Mavi ma Timoti hamô ba hadum ku êᶇ haviᶇ (Ap 19:1-22). Havenᶇ yam ma Pol hatak Timoti ek eyabiᶇ avômalô êvhaviᶇ anêᶇ Epesus ma hi plovins Masedonia. Ma Pol hayê nena tem êmô loᶇ êᶇ sawa daim ba intu hato kapya êntêk ek nêᶇ Timoti sa. Hato hathak loᶇondê eyabiᶇ ᶇê êvhaviᶇ lôk kobom nêᶇnêᶇ yeᶇ êndêᶇ Wapômbêᶇ lôk eyabiᶇ i esak kêdôᶇwaga abôyaᶇ.

Hato hadêᶇ 64 AD la.

¹ Ya Pol, Yisu Kilisi anêᶇ aposel yahato kapya êntêk. Wapômbêᶇ anyô hêv alalô bulubiᶇ lôk Yisu Kilisi ôpatu ba alalô aêv maleniᶇ, thai enaᶇ abô ba yahabitak Yisu Kilisi anêᶇ aposel.

² *Hadêᶇ o Timoti yenaᶇ okna anôᶇ atu ba hôêvhaviᶇ.

Kamik Wapômbêᶇ lôk Yisu Kilisi alalôaniᶇ Anyô Bêᶇ iniᶇ wapôm lôk kapôlôᶇiᶇ ma labali êmô imbiᶇ o.

Nanᶇik abôyaᶇ pesa

---

* **1:2:** Ap 16:1-3; Tit 1:4

³ Sêbôk atu ba yaha plovins Masedonia ma yaha-son o lokwan nena ômô Epesus ek onañ êndênj nê takatu ba êdônj avômalô hathak êvhavij anênj ôdônj yan nena netak iniñ ku êñ. ⁴ *Ma miñ thêlô nimbi kukuthij abôyanj bô lôk nekaturj limi bôbô takatu ba êthônj palij ami. Nôm takênj hadum ba avômalô leñijhabui ma miñ hêv thêlô sa ek nênmimbij Wapômbênj anênj auk ami. ⁵ Yahananj abô takênj ek alalôanij kapôlônij ênjêk mabunj lôk nasôi ba naya lôk nanêmbij avanônj ek leñijimbij avômalô vi. ⁶ Avômalô doho lêk etak auk takênj ba idum may-aliv hatôm abô anênj ôdônj mi. ⁷ Thêlô miñ eyala abô takatu ba enañ hathak ami ba leñijhavij nim-bitak êtôm anyô êv auk hathak abô balabunj ba idum hatôm thêlôda nê lôkawk.

⁸ *Ma donjom alalô ayala nena anyôla miñ halela abô balabunj ami, êñ ma nôm mavi anônj. ⁹ Ma bôk ayala yôv nena balabunj ma miñ eto ek nê thêthônj ami. Mi. Eto ek nê takatu ba miñ esopa Wapômbênj anênj abô ami lôk nê leñôndônj kôtônj lôk nê miñ êvhavij ami lôk nê kambom lomaloma lôk nê miñ mathenj ami lôk nê ibulij Wapômbênj lôk nê ik lami lo taluvi vônô lôk nê ik anyô vônô. ¹⁰ Ma eto ek nê idum sek havij anyô yan yanavi lôk anyô da idum i ma avi da idum i, lôk nê ewa anyô vi vani hatôm iniñ nê ku lôk nê enañ abôyanj êmô loñ idum abô. Eto balabunj êñ ek kambom takênj lôk nôm lada takatu ba miñ esopa auk thêthônj ami. ¹¹ Auk thêthônj êñ ma abô mavi atu ba hik Wapômbênj atu ba ida hamô mavi anênj lôkmanjij thô ma bôk hêv hadênj ya ek yayabij.

* **1:4:** 1Ti 4:7; Tit 1:14   * **1:8:** Lom 7:12,16

Pol hêv lamavi hadêḡ Wapômbêḡ

¹² *Yisu Kilisi hêv lôklokwaḡ hadêḡ ya ba hay-ala yenaḡ ku mavi. Ba intu hêv ya ek yandum anêḡ ku. Aêḡ ba intu yahêv yalenḡmavi hadêḡ Yisu Kilisi alalôaniḡ Anyô Bêḡ. ¹³ *Sêbôk atu ba miḡ yahêv haviḡ ami ba yahasonḡ nena yahadum mavi ba yahananḡ abôma hathak Wapômbêḡ lôk yahêv vovaḡ hadêḡ anêḡ avômalô ma ya anyô yalenḡḡaḡ. Ma donḡtom Wapômbêḡ hêv kapô ek ya. ¹⁴ Anyô Bêḡ ma anyô wapôm ba hanḡasô êv haviḡ lôk lenḡḡmavi atu ba yahapôm hêk Yisu Kilisi aleba anêḡ daḡ mi.

¹⁵ *Êntêk ma abô avanôḡ biḡ ba avômalô sapêḡ nêḡnêḡmibiḡ. Yisu Kilisi halôk pik ba halêm ek nêḡ avômalô kambom bulubiḡ. Ma yada ma anyô ôvathek anôḡ. ¹⁶ Ba intu Wapômbêḡ hêv kapô ek ya anyô ôvathek kambom êḡ ek yani injik Yisu Kilisi anêḡ maliḡyaô atu ba anêḡ daḡ mi thô ek avômalô nêḡê ba nêḡnêḡmibiḡ ma neja lôkmala atu ba nêḡmô wak nômbêḡ intu sapêḡ. ¹⁷ Wapômbêḡ ma kiḡ hatôm wak nômbêḡ intu sapêḡ ba ida hamô lôkmala. Ma avômalô miḡ hatôm nêḡê ami. Yanida ma Wapômbêḡ. Aêḡ ba nanêḡ athêḡ lôkmaḡḡiḡ êḡndêḡ Wapômbêḡ wak nômbêḡ intu sapêḡ. Avanôḡ.

Timoti injik vovak lôklokwaḡ esak kobom kambom

¹⁸ Timoti yenaḡ okna, sêbôk ma plopet enaḡ abô hathak o. Yahavatho thêlônḡ abô loḡ hathak ku takatu ba bôk yahêv hadêḡ o yôv. Lemimbi abô takêḡ ek nuḡḡwik vovak mavi atu. ¹⁹ Ombaloḡ hôêv haviḡ loḡ lôk ôsô o ba oya. Doho bôk

* **1:12:** Ap 9:15; 1Ko 15:9-10; Gal 1:15-16   * **1:13:** Ap 8:3; 9:1-5

* **1:15:** Luk 19:10

êpôlik hathak auk êᶇ ba iniᶇ êvhaviᶇ hatôm yeᶇ hamô ôthôm lôk lovak bêᶇ ba hamô yeᶇ vose. 20* Himeneus lo Aleksanda bôk idum aêᶇ ba yahêv i hadêᶇ Sadanᶇ ek thai neja auk ek miᶇ thai nenan abôma esak Wapômbêᶇ ami.

2

Nateᶇ mek ek nêᶇ avômalô vi sa

1 Aêᶇ ba nodanô! Môlô noteᶇ mek bêᶇ anôᶇ ba nonanᶇ môlônim lemimhaviᶇ bêᶇ lôk nôᶇnêᶇ lemimmavi esak avômalô sapêᶇ. Ma nonanᶇ injik Wapômbêᶇ liᶇ ek nêᶇ avômalô takatu ba leᶇᶇmalaiᶇ sa. Ma noteᶇ mek ek 2 kiᶇ lôk ᶇê bêᶇbêᶇ takatu imbiᶇ ek alalô namô labali mavi lôk namô malinyaô ek alalô nasopa Wapômbêᶇ ba namô yani vibij. 3 Mek takêntêk ma mavi ba tem indum alalôaniᶇ Wapômbêᶇ anyô hêv alalô bulubiᶇ lamavi. 4 Yani lahaviᶇ avômalô lôkthô neyala abô avanôᶇ ek nêᶇ thêlô bulubiᶇ aêntêk nena 5 Wapômbêᶇ ma donᶇtom. Ma Yisu Kilisi iyom intu anyô yôhok ek embak avômalô loᶇ imbiᶇ Wapômbêᶇ. 6* Ma Wapômbêᶇ bôk hatak anêᶇ waklavôᶇ te yôv ba intu hêv Yisu Kilisi êᶇ ek nêᶇ avômalô vuli lôk injik thô nena Wapômbêᶇ lahaviᶇ nêᶇ avômalô sapêᶇ bulubiᶇ. 7* Yisu habi banᶇ hayô hêk ya ek yandum ku aposel ek yanᶇ abô mavi êntêk bêᶇ. Ya anyô yahêv auk hathak êvhaviᶇ anôᶇ hadêᶇ ᶇê daluk. Yahananᶇ avanôᶇ biᶇ. Ma miᶇ yahananᶇ abôyanᶇ ami.

---

* 1:20: 1Ko 5:5; 2Ti 4:14-15   * 2:6: Gal 1:4   * 2:7: Ap 9:15;
Gal 2:7-8; 2Ti 1:11

⁸ Ba yalenhaviņ anyô sapêņ netak leņiņņan̄a lôk abô êkôki lôk nimbitak mathen̄ ma nênmêm bahen̄iņ liņ ba neten̄ mek.

Avi iniņ kobom nindum

⁹ *Ma yalenhaviņ avi nijik kwêv mavi lôk nipuk sôp mavi lôk nepesan̄ i mavi êtôm atu ba miņ êbôi ami. Ma miņ nibutiņ leņiņkadôk detaim lôk nebanu kômkom gol lôk kômkom kêkêlô esak leņviņkupik ma nijik kwêv lo sôp lôkman̄giņ ami.

¹⁰ *Thêlô leņiņimbi auk ek nindum mavi loma-loma. Êņ ma iniņ kwêv lo sôp. Avi takatu ba elan̄ô Wapômbêņ anêņ abô ba esopa ethak idum aên̄.

¹¹ Môlô othak don̄tom ek nômêm yen̄, êņ ma avi nêmô anyô vibiņ iyom ba nêmô bônôn̄ ek neja auk. ¹²⁻¹³ *Wapômbêņ hapesan̄ Adam hamôn̄ ma Ewa haven̄ yam. Ba intu miņ yahatak avi ek nênmêm auk mena nêmôn̄ ek anyô ami. Thêlô nêmô bônôn̄ iyom. ¹⁴ *Ma Sadaņ miņ hasau Adam ami. Yani hasau Ewa ba habitak avi lêndôn̄ kôtôn̄. ¹⁵ Ma don̄tom avi te tem embathu amena ba avi takatu ba êvhaviņ ba êmô mathen̄ ma leņiņhaviņ lôk eyabiņ i mavi ma tem neja bulubiņ.

3

Avaka iniņ abô

¹ *Êntêk ma abô avanôn̄. Anyôla anêņ auk nena imbitak avaka, êņ ma mavi. ² *Ma avômalô nêgê ôpên̄ nena anyô thêthôn̄ vêmam ka nendam ek

---

* **2:9:** 1Pi 3:3-5   * **2:10:** 1Ti 5:10   * **2:12-13:** 1Ko 14:34; Stt 2:7,21-22; 1Ko 11:8-9   * **2:14:** Stt 3:1-6; 2Ko 11:3   * **3:1:** Ap 20:28   * **3:2:** Tit 1:6-9

imbitak anyô bêñ. Ma êmô tinjñ imbiñ yanavi. Yani anyô auk mavi lôk hapuki loñ ma hamô batôñ oyañ lôk hawa avômalô thô ma hadôñ avômalô mavi. ³ Yani miñ inum waiñ ba endo molo lôk lamanjñ ba injik vovak ami. Yani êmô yôhok ma miñ laimbiñ valuselenjñ ami. ⁴ Yani eyabiñ yanavi lôk nali mavi ma êndôñ nali ek nesopa anêñ abô ba nêmo yani vibijñ. ⁵ Anyô miñ hayabiñ yanavi lo nali mavi ami ma miñ hatôm eyabiñ Wapômbêñ anêñ avômalô ôdôñ takatu ba êvhavijñ mavi ami. ⁶⁻⁷*Anyô kambom te hiki lilijñ ba habitak mavi ma miñ enja athêñ bêñ ba indum ku te ketheñ ami endeba ñê daluk nêgê imbiñ nena yani anyô mavi am. Yakô tem yani êmbôi ba enja mama ba êndok Sadañ anêñ lek ba nêm yak imbiñ Sadañ êndêñ waklavôñ indum abô.

Ñê êv avômalô sa injijñ abô

⁸ Ma ñê takatu ba idum ku ba êv avômalô êvhavijñ sa ma nêmo thêthôñ êtôm avaka. Thêlô nenanjñ abô avanôñ iyom. Ma miñ ninum waiñ bêñ anôñ lôk netanjñ esak avômalô vi injijñ valuselenjñ ami. ⁹ Thêlô nêsôi ba neya ma nêñemimbiñ nômkama nômbêñ atu ba Wapômbêñ hik thô ma nebalonjñ loñ lôklokwanjñ. ¹⁰ Nutitijñ injijñ ku nena thêthôñ vêmam ka nôñem ku nêñem avômalô sa êndêñ i.

¹¹*Ma vênjñ ma thêthôñ êtôm thêlôda. Ma miñ nenanjñ abô kambom esak avômalô vi ami. Ma nipuki loñ esak auk mayaliv. Ma miñ nenanjñ abôyañ lôk neja vani ami.

---

* **3:6-7:** 2Ko 8:21   * **3:11:** Tit 2:3

¹² Ma nêmo tiņiņ imbiņ vêņi ba neyabiņ vêņi lôk nali ma iniņ nômka ma sapêņ mavi. ¹³ Ma idum ku mavi ma avômalô tem nebam i ma miņ hatôm nêkô ek nenan iniņ abô bêņ esak iniņ hêvhaviņ Yisu Kilisi ami.

Wapômbêņ hik anêņ thêthôn thô

¹⁴⁻¹⁵ Yalenhaviņ yangê o kethen oyan. Ma donjom yahakô ek nômla embalon ya lon. Ba intu yahato abô êntêk ek oyala Wapômbêņ anêņ auk esak yani anêņ avômalô iniņ kobom. Yani ma Wapômbêņ lôkmala. Wapômbêņ anêņ thalalen ma avômalô takatu ba êvhaviņ. Avômalô takêņ ma hatôm unyak landiņ lôk bum vumak takatu ba havalon Wapômbêņ anêņ abô avanôn lon. ¹⁶ *Avanôn! Êntêk êņ ma nômbêņ. Wapômbêņ hik anêņ thêthôn thô aêntêk.

Yani hawa liņkupik pik ba halêm pik,
 ma Lovak Mathen hik yani thô,
 ba anela êyê yani,
 ma anyô enaņ yani bêņ hadêņ nê pik lôkthô,
 ba nê pik elanô ba êvhaviņ yani,
 ma Wapômbêņ hawa yani ba hi hadô hamô
 anêņ lon lôkmanģiņ anôn.

4

Kêdônwaga abôyan

¹ Lovak Mathen hanaņ avanôn biņ nena habobo pik lo len anêņ dan ma avômalô doho tem nêmbôliņ dômiņ esak iniņ êvhaviņ Wapômbêņ ba nesopa ngôk takatu ba even ek esau avômalô lôk elanô auk takatu ba halêm anêņ ngôk. ² Ma avômalô takatu

* **3:16:** Mak 16:19; Jon 1:14; Kol 1:23

ba ethak esopa ngôk iniņ abô lôk êv auk hadêņ avômalô ba enaņ abô mavi aleba avômalô eson nena thêlô ma avômalô thêthôn. Ma donțom thêlô ma ñê abôyaņ. Thêlô êthôi ba eya ma donțom idum kambom thêthô aleba iniņ auk mavi bôk habitak hatôm atum la. Thêlô hatôm bok mathaņô ba miņ leņiņmalaiņ ami. ³*Thêlô itip ek avômalô miņ neja i lôk nejaņ nôm lomaloma ami. Ma donțom Wapômbêņ hapesaņ nôm takêņ ek avômalô takatu ba êvhaviņ lôk eyala abô avanôn ma neja ek nênem leņiņmavi êndêņ Wapômbêņ. ⁴⁻⁵Howa Wapômbêņ anêņ nôm takêņ ba hotêņ mek lôk lemmavi êņ ma nôm takêņ tem imbitak mavi. Anêm lemmavi lôk Wapômbêņ anêņ abô hadum nôm êņ habitak mavi. Aêņ ba nômkama sapêņ atu ba Wapômbêņ hapesaņ ma mavi. Ba intu miņ utip ek nômlate ami.

Yisu anêņ anyô ku mavi

⁶Onaņ abô takêņ katô êndêņ Wapômbêņ anêņ avômalô. Ma nonęwaņ Wapômbêņ anêņ abô avanôn lôk osopa anêņ auk mavi takatu ba bôk holaņô yôv. Êņ ma avômalô tem nêgê nena o ma Yisu Kilisi anêņ anyô ku mavi. ⁷⁻⁸*Miņ onja kukuthiņ abôyaņ ba onaņ lôk miņ ondaņô avôdônena iniņ auk thônôthôn ami. Ôpatu ba hadum ku lomaloma ek nêm lôklokwaņ êndêņ liņkupik tem êmô mavi dokte. Ma donțom ôpatu ba hadum ku hasopa Wapômbêņ, yani tem êmô mavi anôn. Wapômbêņ habutiņ abô ek nêm avômalô sa êmô pik êntêk. Ba ema ma tem nêm i sa aêņ iyom. Aêņ ba nundum Wapômbêņ anêņ ku ek nosopa yani.

* **4:3:** Stt 9:3; Lom 14:6; 1Ko 10:30-31   * **4:7-8:** 1Ti 1:4

⁹ Êntêk ma abô lôklokwaŋ anôŋ ba avômalô sapêŋ nêñêmimbiŋ. ¹⁰ *Alalô lêk aêv maleŋiŋ hadêŋ Wapômbêŋ. Yani ma Wapômbêŋ atu ba hamô lôkmala ba hêv avômalô sapêŋ bulubiŋ. Ba intu yêlô adum ku lôk vovanik ek nanêm avômalô sapêŋ sa ek ôpatu ba hêvhaviŋ ma tem enja bulubiŋ êŋ.

¹¹ Timoti yahananŋ hadêŋ o nena ôndôŋ avômalô esak nôñ takêntêk lôk osoŋ i lokwaŋ ek nesopa. ¹² *O ma anyô muk. Ba onanŋ abô mavi iyom lôk undum thêthôŋ ma lemimbiŋ avômalô lôk ôñêmimbiŋ Wapômbêŋ ma ômô mabuŋ ek avômalô nêgê o ba nesopa vemgwam. Êŋ ma avômalô miŋ hatôm nêpôlik esak o ami. ¹³ Osam Wapômbêŋ anêŋ abô êndêŋ avômalô wak nômbêŋ intu sapêŋ lôk onanŋ anêŋ abô bêŋ lôk nêñ auk êndêŋ thêlô endeba êtôm wakma atu ba yahayô. ¹⁴ *Plopet enanŋ abô hathak wapôm takatu ba Wapômbêŋ hêv ma avaka etak baheŋiŋ hayô hêk o ma miŋ ômbi wapôm êŋ thô ami.

¹⁵ Osopa abô êntêk katô oyanŋ ba nêñ anêñ auk lôkthô ek undum ku êntêk ek avômalô lôkthô nêgê nena anêñ hêv haviŋ halumbak. ¹⁶ Oyabiŋ nôñ takatu ba hudum lôk auk takatu ba hêv hadêŋ avômalô katô. Ma osopa Wapômbêŋ lôk onanŋ anêŋ abô wak nômbêŋ intu sapêŋ. Êŋ ma tem odanêñ o bulubiŋ lôk avômalô takatu ba elanŋ anêñ abô.

5

Noyabiŋ nê êvhaviŋ mavi

---

* **4:10:** 1Ti 2:3-4   * **4:12:** Tit 2:15   * **4:14:** 2Ti 1:6

¹ Onaŋ abô yaô êndêŋ anyô bêŋ atu ba hadum kambom inaŋ honaŋ hadêŋ lemambô. Ma miŋ osaŋ yani ami. Undum mavi êndêŋ nê muk inaŋ hudum hadêŋ mamuyaŋ molok. ² Ma avi bêŋbêŋ ma undum aêŋ iyom êtôm hudum hadêŋ lemambô. Ma onja auk mabuŋ esak avi muk inaŋ hudum hadêŋ livômi.

Opalê eyabiŋ avi tôp

³ Avi tôp takatu ba iniŋ avômalô mi ma oyabiŋ thêlô mavi. ⁴ Ma donjom avi tôp te anêŋ nali lôk limi êmô, êŋ ma iniŋ ku môm anôm ma nindum thêthôm ek neyabiŋ yani êtôm lami lôk limi bôk idum hadêŋ i ek nêwê mavi taksêbôk viyaiŋ. Êŋ ma tem indum Wapômbêŋ lamavi. Ba intu nundum aêŋ ma miŋ nonaŋ esak abô iyom ami. ⁵ Avi tôp takatu ba iniŋ thalaleŋ mi ethak êv maleŋiŋ hadêŋ Wapômbêŋ bôlôvôm ba wak ma enaŋ hik yani liŋ ek nê m thêlô sa. ⁶ Ma avi tôp takatu ba êbôlêm nô m pik mavimavi lôk idum sek mayaliv, êŋ ma iniŋ leŋviŋkupik ma lôkmala ma donjom iniŋ dahô bôk hama yôv. ⁷ Ma ôndôm avômalô esak auk takêŋ ek anyô te miŋ hatôm enaŋ nena thêlô ma avômalô kambom ami. ⁸ Ôpatu ba miŋ hayabiŋ anêŋ ôdôm katô ami êŋ ma anyô kambom. Ma ôpatu ba miŋ hayabiŋ anêŋ thalaleŋ katô ami, êŋ ma hatôm havôliŋ dôm ek anêŋ hêvhaviŋ. Yani ma kambom anôm ek nê daluk.

⁹⁻¹⁰ Avi tôp takatu ba iniŋ sondabêŋ bôk hatôm 60 ba havôhi ma sêbôk ma êk haviŋ vêŋi iyom ba eyabiŋ iniŋ avômena lôk ewa avômalô loŋ buyaŋ thô ba ithik avômalô mathêŋ veŋiŋ lôk êv avômalô ewa malaiŋ sa lôk idum ku mavi lomaloma wak

nômbêñ intu sapêñ, êñ ma oto iniñ athêñ êndôk kapya.

¹¹ Ma miñ oto avi tôp muk iniñ athêñ êndôk kapya êntêk ami. Thêlônin thethañak tem imbitak bêñ ba leñinimbin neja anyô ¹² ma tem nêmbôlin dômin êndêñ Kilisi ba nepole abô takatu ba bôk ekak yôv. Êñ ma tem nindum abô. ¹³ *Ba avi tôp muk takêñ ida ethak êmô oyañ ba elom even lomalak. Nôm êñ ma kambom. Lôk enañ abô kambom hathak avômalô lôk êv veninjbôlêk yakyak hathak avômalô lôk enañ avômalô iniñ abô loñ kapô bêñ. Êñ ma kambom anôñ. ¹⁴⁻¹⁵ Doho bôk êvôlin dômin hadêñ Yisu ba esopa Sadañ. Aêñ ba yahanañ hadêñ avi tôp muk ek neja anyô ba nem-bathu avômena ba neyabin unyak ek nê takatu ba êpôlik hathak alalô tem miñ nenañ abô kambom esak alalô ami ma mi.

¹⁶ Aêñ ba ôdôñ la iniñ avi tôp te hamô, ma iniñ avi nêñem yani sa ek miñ nêñem malain êndêñ avômalô êvhavin vi ami. Ma avi tôp takatu ba iniñ avômalô mi ma avômalô êvhavin nêñem i sa.

Nê bêñbêñ iniñ abô

¹⁷⁻¹⁸ *Wapômbêñ anêñ abô hanañ nena, “Bokmanjao atu ba hêv môlô sa ma miñ numin yani loñ sinj ek enañ nôñ ami.” *Lo 25:4* Ma abô yañ havin nena, “Anyô ku enja anêñ vuli.” Ba intu nôñem vuli mavi êndêñ avaka takatu ba eyabin avômalô êvhavin mavi. Ma avaka takatu ba enañ Wapômbêñ anêñ abô lôk êv auk mavi, ma nôñem iniñ vuli êmôñ.

---

* **5:13:** 2Te 3:11   * **5:17-18:** Mat 10:10; Luk 10:7; 1Ko 9:9

19-21 *Timoti, Wapômbêᶇ lo Yisu Kilisi lôk anjela mathenᶇ lêk êyê o. Aêᶇ ba yahanaᶇ abô lôklokwanᶇ hadêᶇ o nena anyô te iyom hanaᶇ avaka te anêᶇ kambom ma miᶇ ondanô ami. Ju mena lô la enaᶇ ma ondanô nena abô êᶇ avanôᶇ mena abôyaᶇ. Ma onaᶇ ôpêᶇ anêᶇ kambom bêᶇ êndêᶇ avômalô ek lôkthô atu ba elanô ma nêkô. Undum aêᶇ êndêᶇ avaka takatu ba idum kambom. Ma anêm anyô môlô te hatôm anyô bêᶇ ba hadum kambom ma osopa abô êᶇ iyom.

22 Ma miᶇ ômbi bahem êyômô anyô te kethenᶇ ek imbitak ᶇê êvhaviᶇ iniᶇ anyô bêᶇ ami. Nôᶇgô am. Yakô anêᶇ malaiᶇ imbitak ba nêm malaiᶇ êndêᶇ o. Ba dô. Ma ômô mabuᶇ.

23 Timoti, o ma anyô lemhaviᶇ unum ᶇaᶇ iyom. Ma donᶇtom lemvovanᶇ ba hôpôm lijiᶇ bêᶇ anôᶇ. Ba intu unum waiᶇ dokte imbiᶇ.

24 Anyô doho idum kambom ba iniᶇ kambom hik i thô hamôᶇ ba avômalô êyê nena tem neja vovaᶇ êndêᶇ waklavôᶇ idum abô. Ma doho idum kambom ba iniᶇ kambom hamiᶇ kapô ba avômalô êthôᶇ aleba waklavôᶇ idum abô hayô ma iniᶇ kambom takêᶇ tem injik i thô. 25 Kobom mavi ma aêᶇ iyom. Kobom mavi vi hamiᶇ yaiᶇ ma vi hêk loᶇ kapô. Ma donᶇtom waklavôᶇ idum abô ma kobom mavi takêᶇ tem miᶇ imbuᶇi ami.

6

Nê ku nêmo alaᶇsi vibinᶇ

---

* 5:19-21: 2Ko 13:1; Ep 5:11

¹* Avômalô takatu ba iniñ alañ hamô ma nindum mavi êndêñ i ek miñ avômalô nenañ abô kambom esak yêlôaniñ abô lôk Wapômbêñ anêñ athêñ ami. ²* Ma anyô ku te lôk anêñ alañ thai esopa Wapômbêñ, ma ôpêñ miñ indum kambom êndêñ anêñ alañ ba enañ nena, “Alai ma ñê loyañ. Ba miñ yamô o vibiñ ami.” Miñ onañ aêñ ami. Anyô ku êñ laimbiñ anêñ alañ êtôm anyô loyañ ba nêm yani sa êtôm Wapômbêñ anêñ avômalô te. Aêñ ba indum ku mavi êmôn ek ku mavi sapêñ. Nunḡwik auk êñ thô êndêñ avômalô ba onañ lôklokwañ ek nesopa.

Avômalô takatu ba leñiñhaviñ valuseleñ

³* Anyô te hik auk lokbañ thô ma miñ hanañ abô hathak Anyô Bêñ Yisu Kilisi anêñ abô avanôn lôk auk thêthôn ami, ⁴ôpêñ habôi ba hason nena yani anyô lôk auk bêñ. Ñê êñ ma kêdônwaga abôyañ ba êthôn iniñ kambom paliñ. Lelaik hamô iniñ auk aleba enañ abô lôk vovak hathak auk lomaloma ba leñiñdañ lôk êpêñ vovak ma enañ abô kambom. Thêlô eson nena anyô yañ hawa auk êñ ek indum kambom êndêñ i la. ⁵* Wak nômbêñ intu ma thêlôda idum ba êpôlik hathak thêlôda. Ma Sadañ hawa Wapômbêñ anêñ abô vani hêk i lôk habuliñ iniñ auk. Thêlô eson nena thêlô êmô thêthôn ba tem thêlô neja valuseleñ bêñ anôn.

⁶* Ôpatu ba hasopa Wapômbêñ ma miñ makilik lôk la hiki hathak nômkama pik ami, yani tem êmô mavi. ⁷* Alalô alêm pik êntêk oyañ. Ba ama ma tem ana oyañ aêñ iyom. ⁸ Ba intu alalô miñ

---

* **6:1:** Ep 6:5   * **6:2:** Plm 16   * **6:3:** Gal 1:6-9   * **6:5:** 2Ti 3:8; 4:4; Tit 1:14   * **6:6:** Plp 4:11-12; 1Ti 4:8; Hib 13:5   * **6:7:** Jop 1:21

malenjñkilik esak nômkama pik andô. Ma alalôaniñ nôm lôk sôp iyom hamô êñ ma hatôm ek alalô. ⁹Ma avômalô leñij hiki ek neja valu lôk nômkama bêñ anôñ, ma tem auk êñ êndôk thêlô leñij lôk êmbôv thêlô ek ini nesak gwasilim. Iniñ auk thethañak êñ habuliñ i aleba hamô leñvijkupik lôk dahôlôñij sesoñ ba mi. ¹⁰*Avanôñ! Leñijhaviñ valuseleñ ma kambom sapêñ anêñ vêk. Avômalô doho iniñ auk hathak valuseleñ habi thethañak ba hadum thêlô etak Wapômbêñ. Êñ ma hatôm biñ havatho thêlôda biñ daluk lu ba malaiñ bêñ.

Loñôndê nasopa

¹¹*Ma donjom o ma Wapômbêñ anêñ anyô. Ôsôv ba nu ek nôm kambom takêñ. Undum nôm takatu ba Wapômbêñ lamavi hathak. Ômô thêthôn. Osopa Wapômbêñ anêñ abô ba nêmbiñij yani. Lemimbiñ avômalô. Ombatho o loñ lôk ômô labali. Ma ondanvij embeñ abô nômbêñ êñ yam. ¹²*Ma vovak êvhaviñ êntêk ma nôm mavi. Êñ ma nuñgwik vovak endeba onja lôkmala atu ba Wapômbêñ halam o yôv hathak. Honañ anêm hôêvhaviñ ba avômalô bêñ anôñ bôk êyê o yôv. ¹³*Timoti, Wapômbêñ atu ba hêv lôkmala hadêñ nômkama nômbêñ êntêk thai lôk Yisu Kilisi atu ba hadum abô ba hanañ avanôñ hadêñ Pontius Pailat ma lêk thai êyê o. Aêñ ba yahanañ abô lôklokwan hadêñ o nena ¹⁴osopa abô êñ ma miñ undum tombeñ ek anyôla etatale o ami. Undum ku êñ endeba Yisu Kilisi alalôaniñ Anyô Bêñ endelêm. ¹⁵*Wapômbêñ hadum ba waklavônj

* **6:10:** Ep 5:5   * **6:11:** 2Ti 2:22   * **6:12:** 1Ko 9:25-26; 2Ti 4:7

* **6:13:** Jon 18:36-37   * **6:15:** ALK 17:14

atu ba Yisu endelêm tem imbitak. Yanida ma alaŋ ba yanida hamô mavi. Yani ma Kiŋ iniŋ Kiŋ ma nê bêŋbêŋ iniŋ Anyô Bêŋ. ¹⁶ Yanida tem miŋ ema ami. Yani hamô deda atu ba miŋ hatôm anyô te ni ebobo ami. Anyô te miŋ bôk hayê yani ami. Nê pik iniŋ lôklokwaŋ mi ba intu miŋ hatôm nêgê Wapômbêŋ ami. Nê nê m athêŋ bêŋ êndêŋ yani iyom. Anêŋ lôklokwaŋ da hamô ba tem êmô aêŋ. Avanôŋ.

Nê lôk valuseleŋ bêŋ iniŋ abô

¹⁷* Nonaŋ êndêŋ nê valuseleŋ bêŋ takatu ba êmô pik nena, “Nônêm malemim êndêŋ Wapômbêŋ. Yani anyô wapôm mavi ba intu hêv nômkama nômbêŋ êntêk ek alalô leŋiŋmavi. Ma miŋ nômbôam esak lôk miŋ nô nê m malemim êndêŋ valuseleŋ lôk nômkama takatu ba tem nê m yak ami.” ¹⁸⁻¹⁹* Ma onaŋ êndêŋ i ek nisup nômkama mavi lôkthô esak doŋtom. Lôk nindum mavi lomaloma bêŋ anôŋ ba nê m liŋ siŋ. Lôk nindum wapôm lôk nê pô pê k iniŋ nômkama ek nimbi sam. Nôm takêŋ ma lôkmala anêŋ ôdôŋ atu ba tem imbitak embeŋ yam ek neja lôkmala anôŋ.

Timoti eyabiŋ anêŋ ku

²⁰ Timoti oyabiŋ o ek ku takatu ba êv hadêŋ o. Ômbôliŋ dô m im esak abô mayaliv lôk auk lokbaŋ takatu ba elam nena “auk thêthôŋ”. Êŋ ma abôyaŋ. ²¹* Ma avômalô doho esopa auk lokbaŋ êŋ ba even mayaliv aleba iniŋ êv haviŋ mi.

Wapômbêŋ anêŋ wapôm êmô imbiŋ o.

---

* **6:17:** Luk 12:20-21   * **6:18-19:** Mat 6:20   * **6:21:** 1Ti 1:6; 2Ti 2:18

Wapômbêŋ Anêŋ Abô Mathen
The New Testament in the Malei-Hote Language of
Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Maei-Hote long Niugini
copyright © 2010 Wycliffe Bible Translators, Inc. and The Malê people

Language: Hotê-Malê (Malei-Hote)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: The Malê people

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

c8e90bc3-6cab-57b1-9a48-04f5f30fe59a